

УДК [070+316.77](477)

В. Л. Галацька

СУЧАСНА ТЕАТРАЛЬНА ПУБЛІЦИСТИКА УКРАЇНИ: АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБРАЗУ

У статті йдеться про основоположні для театральної публіцистики сучасної України образи-ідеї, образи-концентрати, які є структурними елементами інформаційного образу й формують енергетично-смысловий і духовний континуум глобалізованої епохи.

Перебуваючи в пошуку нових засобів презентації театрального буття сучасної України, театральна публіцистика як потужний сегмент художньої соціальної комунікації вдається до створення особливого типу інформаційного образу. Повнокровно й логічно вмотивовано він представлений в інформаційних жанрах журналістики. Однак специфіка публіцистичного осмислення театральних реалій, сам предмет презентації (театр) є явищем художньо унікальним і спонукає до пошуку синтетичних форм виявлення інформаційного образу, а саме багатозначності, концептуальності, риторичної виразності, що властиве для образу художнього. Ця взаємодія інформаційного й художнього принципів освоєння сценічного життя України засобами театральної публіцистики сприяє створенню потужного культурного ореолу нації.

Ключові слова: інформаційний образ, образ-концентрат, образ-ідея, духовність, глобалізація, теорія відображення.

Художня культура сьогодні виступає квінтесенцією основного принципу, який позиціонує антропоцентричні ідеали [9, с. 16]. Саме театральне мистецтво являє собою феномен супервтілення (Е. Барба) і здатне продемонструвати цю рефлексію в специфічних формах. Відомий теоретик театру М. Євреїнов зауважував, що людина потребує театру інстинктивно, але ця потреба не обмежується лише сценою [5, с. 45], тому що театральність проникає сьогодні в усі сфери життя: політичну, інтелектуальну, культурну. Він визначав її як інстинкт перетворення: "...протиставлення образам, які сприймаються зовні, образів, які довільно творяться людиною, інстинкт трансформації видимостей природи" [5, с. 25].

Відновлення цілісності людини в процесі театального переживання, яке є завданням філософської антропології М. Шелера [9, с. 90], надзвичайно актуальне й для сучасної публіцистики України. Національний соціокультурний простір закономірно позначений посиленням впливу театру на духовне життя суспільства за допомогою новітніх медійних засобів сценічної виразності. Це красномовно засвідчує, наприклад, остання експериментальна постановка в Національному центрі театального мистецтва імені Леся Курбаса "Хозарський словник", яка дала змогу спілкуватися з театральним глядачем не лише у глядацькому залі, а й в онлайн-режимі. Функціонування національного театру на межі тисячоліть перебуває на стадії пошуку нових форм. Головна проекція їх застосування полягає в гармонізації людських почуттів, у розвитку духовного начала в ній, у проникненні в таємниці людської підсвідомості. Театральна публіцистика сучасної України, представлена нечисленною кількістю спеціалі-

зованих видань, здатна втілити у вербальній формі, адекватно пристосованій до театального буття, синтетичність сценічного мистецтва засобами художньої соціальної комунікації.

У сучасній театральній журналістиці України, яка презентує себе на сторінках друкованих періодичних видань, існують аналітичні способи узагальнення мистецьких реалій, відтворюються у вигляді важливих медіаподій основні категорії театру (найзагальніші поняття цього синтетичного виду мистецтва), здійснюється характеристика театральних форм і сценічних жанрів (акція, антимаска, бурлеск, водевіль, буфонада тощо), аналіз елементів структури вистави (акт, архетип, архітектоніка, діалог, експозиція, зав'язка), окремих прийомів та засобів сценічної виразності (алегорія, витіснення, гротеск, ексцентризм) [7, с. 25].

Щоб фактографічно точно й водночас художньо переконливо передати реалії театального буття у вербально-оцінній формі, автори театрознавчих матеріалів аналітично-художнього жанрового діапазону вдаються до образного декодування прийомів сценічної виразності театральної системи К. Станіславського, осмислення їх через інформаційний образ, найважливіші ознаки якого виділено в журналістично-знавчих працях І. Михайлина на підставі творчого переосмислення дослідницьких позицій Р. Барта, І. Франка, К.-Г. Юнга.

Таким чином, за допомогою аналітично-художнього структурування думки відбувається трансформація інформації театрознавчого змісту в аналітичних жанрових модифікаціях рецензії, інтерв'ю, кореспонденції. У реалізації цього творчого "надзавдання" (термін К. С. Станіславського) театральні журналісти вдаються до різних прийомів викладу матеріалу, створюючи індивідуальний символічно-культурний код епохи постмодернізму. Вона сьогодні зумо-

вила особливий фікційний статус існування театрального мистецтва, яке розглядається як мистецька медія [1, с. 214].

Трактуючи сценічне мистецтво з погляду теорії гри, Крістофер Бальме в монографії “Вступ до театрознавства” слушно зауважує: “Отже, театр ґрунтується на двох протилежних інтенційних ігрових діях. І актор, і глядач виконують кожен свою роль: актор – зображає, глядач – сприймає” [1, с. 84].

У цьому аспекті театральне мистецтво як особлива знакова система, побудована на принципі існування митця в запропонованих обставинах ролі (за К. Станіславським – “Если бы...”) [13, с. 77], здатне, на наш погляд, створювати контекстуально зумовлений експресивно-оцінний обмін між комунікатором (театральний журналіст, критик) і комунікантом (читач).

Це обґрунтовує актуальність міждисциплінарного підходу до проблеми, а також продуктивність типологічного, герменевтичного, індуктивно-дедуктивного методів, контент-аналізу в науковому осмисленні матеріалу.

Мета статті полягає у виявленні специфічних для газетно-журнальної театральної критики України ознак інформаційного образу, які уособлюють “символічні універсуми мас-медіа” [12, с. 75].

Предметом аналізу нами обрані спеціалізовані періодичні видання України періоду 2005–2010 рр. (“Кіно – Театр”, “Український театр”, “Просценіум”), всеукраїнська газета “Дзеркало тижня” (з постійною театральною рубрикою), в яких активно продукуються інформаційно-аналітичні жанри журналістики.

Запропонований для аналізу матеріал дає змогу сформулювати такі **завдання**:

- 1) виявити стан дослідження дефініції інформаційний образ у сучасному журналістикознавстві та літературознавстві;
- 2) простежити авторську манеру відомих театральних журналістів, яку створюють специфічні для сценічного мистецтва образи-ідеї, образи-концентрати;
- 3) визначити специфіку театральної медійності на сторінках спеціалізованих видань.

Доцільно зауважити, що процес перетворення об’єктивної інформації принципово не розмежований ні в часі, ні в причинно-наслідкових зв’язках. Він може взаємно активізуватись: емоційне враження може спонукати до більш глибокого пізнання, а останнє – викликати виважену емоційну реакцію. Вона в театральній журналістиці втілюється специфічно в інформаційному образі-концентраті (термін М. Стюфляєвої) авторської ідеї, який “створюється тут і зараз на наших очах”. На думку професора І. Михайлина, для його реалізації “потрібна мнемонічна діяльність” [11, с.107]. Таким чином, аксіологічний аспект, який є вираженням емоційної оцінки пізнаного, тією чи іншою мірою може впливати на формування індивідуально-авторського стилю публіциста.

Інформаційний образ театру як перформансного явища сьогодні особливо актуальний для театральної публіцистики, яка створює його пошуком нових форм, тих “шифрів трансценденції”, які здатні змінити світобудову, як вважав К. Ясперс.

У театральній публіцистиці можна простежити виникнення творчого задуму на рівні емоційно-образного розшифрування теоретичних концептів системи К. Станіславського. Цікаво, що емоційна оцінка театральних подій авторами аналітично-художніх жанрів журналістики здійснюється в системі естетичних категорій “драматичного – комічного”, що є специфічним для змісту театрального мистецтва. Основоположною в цьому плані є осмислення концепції театральної дійсності, яка базується на аксіологічних вимірах [8, с. 106].

Публіцисти, які пишуть на театральну тематику, декодують поняття К. Станіславського “наскрізна дія” в інформаційний образ-символ, вербальний спосіб соціальної комунікації, який здатний передати “характер взаємодії плану змісту і плану вираження” [12, с. 56]. Таким чином здійснюється важливе правило мовної кооперативності П. Грайса (відповідність конкретній меті або максима відповідності), коли утворюється символічний код авторського мислення. Це промовисто простежується на сторінках спеціалізованого часопису “Кіно-Театр” у матеріалі І. Лубченко “Самотність у натовпі”. Авторка в матеріалі майстерно проводить наскрізну лінію прижиттєвої самотності М. Гоголя, виявлену в рефренних аналітично-художніх узагальненнях: “Лейтмотивом вистави стала тема самотності героїв. Працівник станції – це одиниця, самотник. Його світ – це світ невідправлених листів, нереалізованих бажань, нездійснених мрій” [10, с. 7]. Ця ампліфікаційна побудова думки засвідчує використання в трактуванні інформаційного образу самотності прийомів творення художнього образу: багатозначності поняття, асоціативності мислення, концептуальності подачі авторської думки.

Справжнім майстром творення інформаційного образу-ідеї, який належить до високих канонів публіцистичного мислення, є журналіст всеукраїнського інформаційно-аналітичного часопису “Дзеркало тижня” Олег Вергеліс. Концептуально виваженими й по-мистецьки переконливими є його довершені в полемічному викладі думки матеріали, навіть промовисті назви яких засвідчують активність громадянської позиції, підкреслену іронічністю сприйняття театральних реалій. Підкреслено художню природу інформаційного образу театру має трактування в останньому матеріалі “Прикмети сезону: глухонімі, Гетсбі, Макаревич. Головні очікування “прекрасного”. У самій авторській манері публіциста виявляється сценічність подачі театрального факту, яка насичена дієвістю думки, полемічністю риторичних конструкцій фрази, самоіронією: “Потираючи критичні долоні, у

листопаді-грудні чекаємо дві прем'єри від лідерів столичного театрального руху" [4, с. 16].

Інформативність образу театральної дійсності, його достовірність виявляються в численних жанрових модифікаціях інтерв'ю з притаманною їм сугестивно-медитативною манерою викладу матеріалу. У ньому передається естетична сутність драматичного засобами творення експресивів як різновиду класифікації мовних актів Ю. Габермаса [14, с.103].

Засоби словесного декодування прийомів сценічної виразності в спеціалізованих друкованих засобах масової інформації незалежної України створюють цікаві інформаційні образи, які пояснюють природу мистецтва театру як комунікативної системи. Ці образи набувають "відтворювального характеру" [11, с. 106] в інформаційних жанрах театральної публіцистики: у замітці, розширеній інформації. Це органічно для подібних лаконічних жанрів, які передбачають подачу інформації сьогочасної, викладеної в ліді за принципами риторики Квінтіліана.

У спеціалізованому часописі "Кіно-Театр" ці інформаційні образи в постійній рубриці "Мистецька хроніка" створюють широке культурологічне поле, в якому функціонує нинішній театр України як простір специфічної художньої комунікації (нетехнологічного інтерактиву). Прикметно, що в ньому артикулюється не споглядальний, а комунікаційний та енергетично-обмінний аспекти. Ця рефлексія театральних прийомів, "процес віддзеркалення" (за Ж. Бодріаром) у слові й відбувається в достовірному відтворенні подій сценічного буття: "24 березня на сцені Національного академічного театру ім. Івана Франка було відзначено переможців щорічної театральної премії "Київська пектораль" [6, с. 48].

Сьогодні в аспекті продукування інформаційного образу актуалізується така варіація цього жанрового утворення, як інтерв'ю-замальовка з аналітичною преамбулою, що містить авторську оцінку зображуваного, засвідчує досягнення комунікативної мети між журналістом і читачем. Для неї властива помірна об'єктивізація публіцистичної манери, ампліфікативна форма побудови, стриманий емоційний темпоритм і водночас інтригованість авторської думки.

Часто жанр інтерв'ю-замальовки вибудовується як потік авторської свідомості з концентрацією метафоричних елементів, які виконують "важливі персуазивні та мислетворчі функції" [12, с. 58]. Це додає помітного впливу художності як стильової манери творення публіцистичного образу. Різноманітно це простежується в матеріалах постійної рубрики "Обличчя" всеукраїнського спеціалізованого часопису "Кіно-театр", який систематично знайомить читачів з відомими персоналіями сучасного театрального життя України.

Підкреслена морально-етична позиція в характеристиці театральної реальності, виражена в мовному акті імперативу, "за допомогою

якого промовець прагне досягти бажаного стану в об'єктивному світі, намагаючись спонукати партнера до відтворення цього стану" [2, с. 27]. Вона присутня в інтерв'ю Ю. Бені "Вихор, який заблукав", присвяченому ювілею відомого театрального критика Віталія Жежери. Ця жанрова форма самоінтерв'ю виправдана цілком у донесенні до читача образу-концентрату "творчий шлях театрала", який реалізується в сугестивно-медитативній манері: "Театр – дуже консервативна структура. І тодішнє театральне середовище, і нинішнє теж за природою консервативне, яке робило нас захищеними від суворих реалій часу" [2, с. 27]. Цей вербальний ряд презентує інтерсуб'єктивність манери викладу, істинність комунікативної події, на основі якої відбувається дійство всього життя відомого митця.

Найбільшого впливу художнього моделювання дійсності зазнає жанр рецензії, який у нинішній соціокультурній ситуації вимагає імпліцитного характеру презентації думки. У читача вибудовується окреслена світоглядна та морально-етична позиція, подекуди "розмита" прагматичним уявленням про нинішній соціокультурний простір України.

Діалектичність авторського мислення, прагнення до інтерпретативності театрального факту, зосереджене в риторичних запитаннях та окликах, індивідуальний авторський стиль, наявність образних деталей дієво відтворюють експресивну манеру публіцистичного мислення журналістів, демонструють варіативність позасуб'єктивних форм вираження авторської свідомості в жанрі рецензії, популярному сьогодні на сторінках часопису "Кіно-театр": "Суть театру першотворення. Театр екстремальна територія, тут нічого не буває раз і назавжди... Територія театру мстить за споживацтво" [3, с. 23]. У цій театральній рецензії С. Веселки інтерпретується образ-концентрат (термін М. Стюфляєвої), який асоціативно повнокровно, стилістично довершено підкреслює багатоаспектність поняття "театр", відкриваючи перформативну позицію журналіста як учасника комунікації, його "внутрішню природу" [14, с. 37].

Варто зазначити, що автори театральних рецензій прагнуть знайти свій ракурс бачення значущих подій театрального життя України, художньо моделюючи його в образах-концептах театру, життєвої дороги, ляльки як першооснови світу.

Словесну тканину багатьох театрознавчих матеріалів наповнюють інтеракційні риторичні фігури думки із семантичним змістом (антитеза, оксиморон, градація). Вони посилюють стратегічне надзавдання театральної комунікації – досягнення енергетично-сміслового обміну між сценою та аудиторією, "увиразнюють звучання окремих ідей у дискурсі" [15, с. 35]. Це надзавдання реалізоване за допомогою комунікативного ланцюга: автор (журналіст) – адресат (читач, глядач) – канал зв'язку (мовленнєва стратегія) – комунікативний контекст. Воно здій-

снює функцію емоційного налаштування, аналітичного осмислення культурологічної ситуації.

Висновки. Перебуваючи в пошуку нових засобів презентації театрального буття сучасної України, театральна публіцистика як потужний сегмент художньої соціальної комунікації вдається до створення особливого типу інформаційного образу. Повнокровно й логічно вмотивовано він представлений в інформаційних жанрах журналістики. Однак специфіка публіцистичного осмислення театральних реалій, сам предмет презентації (театр) є явищем художньо унікальним і спонукає до пошуку синтетичних форм виявлення інформаційного образу, а саме багатозначності, концептуальності, риторичної виразності, що властиве для образу художнього. Гадаємо, що ця взаємодія інформаційного й художнього принципів освоєння сценічного життя України засобами театральної публіцистики сприятиме створенню потужного культурного ореолу нації.

Список використаної літератури

1. Бальме К. Вступ до театрознавства / К. Бальме. – Львів : ВНТЛ : Класика, 2008. – 270 с.
2. Бентя Ю. Віталій Жежера. Вихор, який заблукав / Ю. Бентя // Український театр. – 2013. – № 5. – С. 27.
3. Веселка С. Суть театру / С. Веселка // Український театр. – 2011. – С. 23.
4. Вергеліс О. Прикмети сезону: глухонімі, гетсбі, Макаревич / О. Вергеліс // Дзеркало тижня. – 2014. – № 29. – С. 16.
5. Евреинов Н. Н. Театр как таковой / Н. Н. Евреинов. – Москва : Время, 1923. – 111 с.
6. Київська пектораль-2013 // Кіно-Театр. – 2013. – № 3. – С. 48.
7. Клековкін О. Ю. Сакральний театр. Генеза. Форми. Поетика (Структурно-типологічне дослідження) / О. Ю. Клековкін. – Київ : КДІТМ ім. Карпенка-Карого, 2002. – 270 с.
8. Кузнєцова Т. В. Аксіологічні моделі масмедійної інформації / Т. В. Кузнєцова. – Суми : Університетська книга, 2010. – 303 с.
9. Левченко О. Г. Театр у системі філософської антропології / О. Г. Левченко. – Київ : Нац. центр театр. мист. ім. Леся Курбаса, 2012. – 290 с.
10. Лубченко І. Самотність у натовпі / І. Лубченко // Кіно-Театр. – 2013. – № 5. – С. 6–7.
11. Михайлин І. Л. Інформаційний образ: продовження міркувань / І. Л. Михайлин // Теле і радіожурналістика. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – Вип. 9. – С. 106–107.
12. Павлюк Л. Риторика, ідеологія, персуазивна комунікація / Л. Павлюк. – Львів : ПАІС, 2007. – 165 с.
13. Станиславский К. С. Работа актера над собой : в 2 т. / К. С. Станиславский. – Москва : Искусство, 1989. – Т. 1. – 320 с.
14. Шабанова Ю. О. Історія філософії: сучасні комунікативні вчення / Ю. О. Шабанова, І. А. Яременко, Н. Ю. Тарасова. – Дніпропетровськ : НГУ, 2012. – 119 с.
15. Schechner R. Theater anthropology: Spiel und Ritual im Kulturvergleich / R. Schechner. – Hamburg, 1990. – 240 s.

Стаття надійшла до редакції 05.08.2014.

Галацкая В. Л. Современная театральная публицистика Украины: аспекты функционирования информационного образа

В статье идет речь об основоположных для театральной публицистики современной Украины образах-идеях, образах-концентрах, которые являются структурными элементами информационного образа и формируют энергетически-смысловую и духовный континуум глобализованной эпохи.

Пребывая в поиске новых средств презентации театрального бытия современной Украины, театральная публицистика как мощный сегмент художественной социальной коммуникации прибегает к созданию особенного типа информационного образа. Полнокровно и логически мотивированно он представлен в информационных жанрах журналистики. Однако специфика публицистического осмысления театральных реалий, сам предмет презентации (театр) – явление художественно уникальное, побуждающее к поиску синтетических форм проявления информационного образа, а именно многозначности, концептуальности, риторической выразительности, что присуще образу художественному. Взаимодействие информационного и художественного принципов освоения сценической жизни Украины средствами театральной публицистики будет способствовать созданию мощного культурного ореола нации.

Ключевые слова: информационный образ, образ-концентрат, образ-идея, духовность, глобализация, теория отражения.

Halatska V. Modern Theatrical Journalistic Ukraine: Aspects of Informational Concept Functioning

The article deals with image-ideas, image-concentrates that are fundamental for the theatrical journalism of modern Ukraine. They are structural elements of the information image and are formed by the energy-semantic and spiritual continuum of the globalized epoch. Informative image of the theatre as a performance phenomenon is particularly topical for the theatrical journalism today. As a matter of fact, this journalism creates the image of the theatre with the search of new forms – those codes of transcendence that, according to K. Jaspers, are able to change the universe. In the theatrical journalism it is possible to retrace

the origin of creative intention at the level of emotionally-imaginative decoding of the theoretical concepts of K. Stanislavsky's system.

It is interesting, that emotional appraisal of theatrical events by the authors of analytically-artistic genres of journalism is put into effect in the system of aesthetic categories "dramatic-comical" that is specific for maintenance of dramatic art. The comprehension of conception of theatrical reality based on measuring of axiologis fundamental from this point of view.

Informative value of the theatrical reality image, its trustworthiness appears in numerous genre modifications of interview with the suggestive-meditative manner of exposition of material that is inherent to them. It reproduces the aesthetic essence of the dramatic with the facilities of creation of the expressive words as a variety of J. Habermas' language acts classification. Means of the verbal decoding of the scenic expressiveness receptions in the specialized media of independent Ukraine create interesting informative images that explain the nature of the theatre art as a communicative system. These images acquire "reproductive character" in the informative genres of theatrical journalism: news items, news-stories, articles. It is organic for similar laconic genres, that foresee the presentation of the information expounded after Quintilian's principles of rhetoric.

The genre of review has undergone the most influence of the artistic design of reality because it requires the implicit character of idea presentation in the present sociocultural situation. A reader forms up the mental and ethical position, sometimes vague by a pragmatic idea about present sociocultural space of Ukraine.

Dialectics of the author's thinking, aspiration for interpretation of the theatrical fact, concentration in rhetorical questions and calls, individual author's style, presence of the figurative details effectively recreate expressive manner of the journalistic thinking.

Being in search of new methods of presenting the modern Ukrainian theatre life, theatrical journalism, as a powerful part of artistic and social communication, gives up to the special informative image creation. It is full-blooded and logically explained presented in the informative genres of journalism. However, specificity of journalism understanding of the theatrical realities, the object of presentation itself (theatre) is an artistically unique phenomenon and induces to the search of the forms of the exposure of the information pattern, such as multiple meaning (polysemanticism), conceptual, rhetorical expressiveness, that is peculiar of artistic. Thus, this coordination both of informative and artistic principles of mastering the Ukrainian stage life will assist in creation of powerful cultural aura of nation through the facilities of theatrical journals.

Key words: *information image, image-concentrate, image-idea, spirituality, globalization, reflection theory.*